

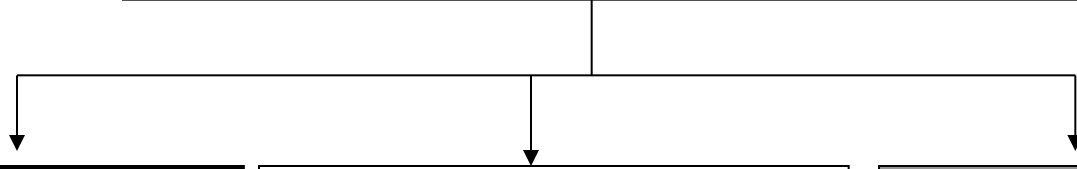
MEDENİ HUKUKA GİRİŞ VE KİŞİLER HUKUKU DERSİ

“HAK KAVRAMI VE HAKKIN AYRIMLARI”

Doç.Dr.Emre CUMALIOĞLU

HAK KAVRAMI

Hak Kavramını Açıklamaya Yönelik Kuramlar

İrade Kuramı Windscheid 1817-1892

Hak, hukuk düzenince
Kişilere tanınan irade
egemenliği ya da
İrade gücüdür.

Çıkar Kuramı (Jhering 1818-1892)

Hak, hukuk düzenince
Korunan çıkarıdır.

Karma Kuram (JELLINEK 1851-1911)

Hak, hukukça korunan ve
bundan yararlanılması hak
sahibinin ya da temsilcisinin
iradesine bağlı bulunan
toplum çıkarı ile
sınırlı çıkarlardır

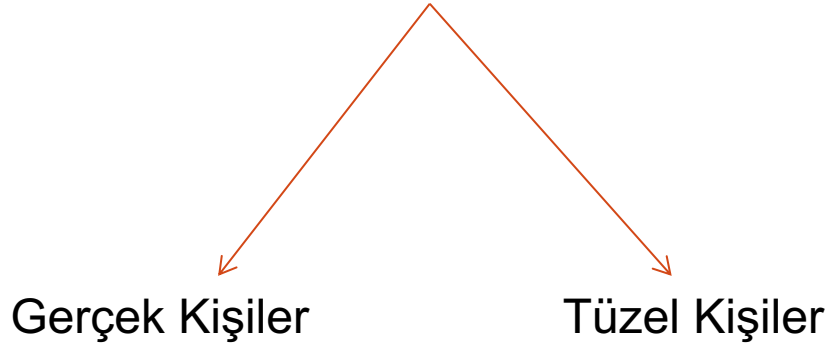
HAKKIN KONUSU

Hakkın konusu;

- Hak sahibinin kendi kişilik alanı,
- Başkalarının yaşam ve davranış alanları,
- Eşya ya da
- Başka Bir Hak olabilir.

HAK SAHİBİ

- Hak sahibi "kişi" dir.

Hakkın Çeşitleri

Para ile Ölçülebilen Değeri Bulunup Bulunmaması Açısından :
Malvarlığı Hakları - Şahıs Varlığı Hakları

İleri Sürülebileceği Çevre Açısından :
Mutlak Haklar – Nisbi (Kişisel-Şahsi) Haklar

Kullanılmasının Etkisi Bakımından :
Alelade Haklar - Yenilik Doğuran Haklar

Hak Sahibi Tarafından Üçüncü Kişilere Devredilip Devredilememesi Bakımından :
Devredilebilen Haklar - Devredilemeyen Haklar

Kişiye Sıkı Biçimde Bağlı Haklar

Bağımsız Olup Olmama Açısından :
Bağımsız Haklar – Bağımlı Haklar

Sağladıkları Yetkinin İçeriğine Göre :
Yararlanma Hakları –Düzenleme Hakları

Para ile Ölçülebilir Değeri Bulunup Bulunmaması Açısından Hak Çeşitleri

Malvarlığı Hakları

(Para ile ölçülebilir değere sahip bulunan haklar aktif pasif/acz-iflas)

Aynı Hk (numerus clausus)

1. Mülkiyet Hakkı (usus-fructus-abusus)

2. Sınırlı Aynı Hak

a. İrtifak Hakkı

b. Rehin Hakkı

c. Taşınmaz Yükü

Taşınır
T'maz
Kat mülk
Kollektif-ferdi
Elbirliği
Paylı
Tüzel
kişi?

İntifa (çıplak mülkiyet, sükna (krş.kira), üst (tşnmazda inşaat yapmak veya mevcut yapıyı mhfza etme, geçit, manzara, kaynak, diğer838

Şahsa-eşyaya bağlı irtifak
Şahısla kaim irt (sükna, intifa)

Taşınır t'maz-ipotek-ipotekli borç sen-irad senedi

Alacak Hk (borç ilişkisi/dare, facere, non facere) borcun kaynakları

Devredilemez, mirasçıya int etmz (sükna, İntifa)
Aksi kararlaştırılmadıkça devredilebilir, mirasçıya int eder (üst, kaynak irtifakı)
Aksi kararlaştırılmadıkça devredilemez, mirasçıya int etmz (diğer şahsa bağlı irtifaklar 838

Mali Yönleriyle Fikri Hk

Maddi Değeri Olan Yenilik Doğuran Hk

1. Kurucu
2. Değiştirici
3. Bozucu

Mali Yönleriyle Beklenen Hk

Şahıs Varlığı Hakları

Para ile ölçülemeyen, manevi (tinsel) bir değere sahip ve kişilerin manevi kişisel değerleri Üzerinde (onur ve saygınlık, özgürlük, giz, ehliyet gibi) geçerli olan haklardır
TMK m.23

Karma Nitelikli Hak
Ör: Fikri Hak ???

Şahıs Varlığı Hakları

Para ile ölçülemeyen, manevi (tinsel) bir değere sahip ve kişilerin manevi kişisel değerleri Üzerinde (onur ve saygınlık, özgürlük, giz, ehliyet gibi) geçerli olan haklardır

TMK m.23

B - KİŞİLİĞİN KORUNMASI

I. VAZGEÇME VE AŞIRI SINIRLAMAYA KARŞI

Madde 23 - Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez.

Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz.

Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddi ve manevi tazminat isteminde bulunulamaz.

İleri Sürülebileceği Çevre Açısından Hak Çeşitleri

Mutlak Haklar

Herkese karşı ileri sürülebilen, belli bir sürenin geçmesiyle zamanaşımına uğramayan, herkes tarafından çiğnenebilecek olan haklardır.

Örnek:

Mülkiyet, irtifak, rehin, taşınmaz yükü

Fikri haklar, marka, patent

Kişilik hakkı, velayet hakkı

Nisbi Haklar Kişisel – Göreli Haklar veya Alacak Hakları

Alelade Nisbi Haklar

Zamanaşımına tabidir

Kuvvetlendirilmiş Nisbi Haklar

Taşınmazın Kayıtlı Bulunduğu Kütük Sayfasına Şerh Edilen

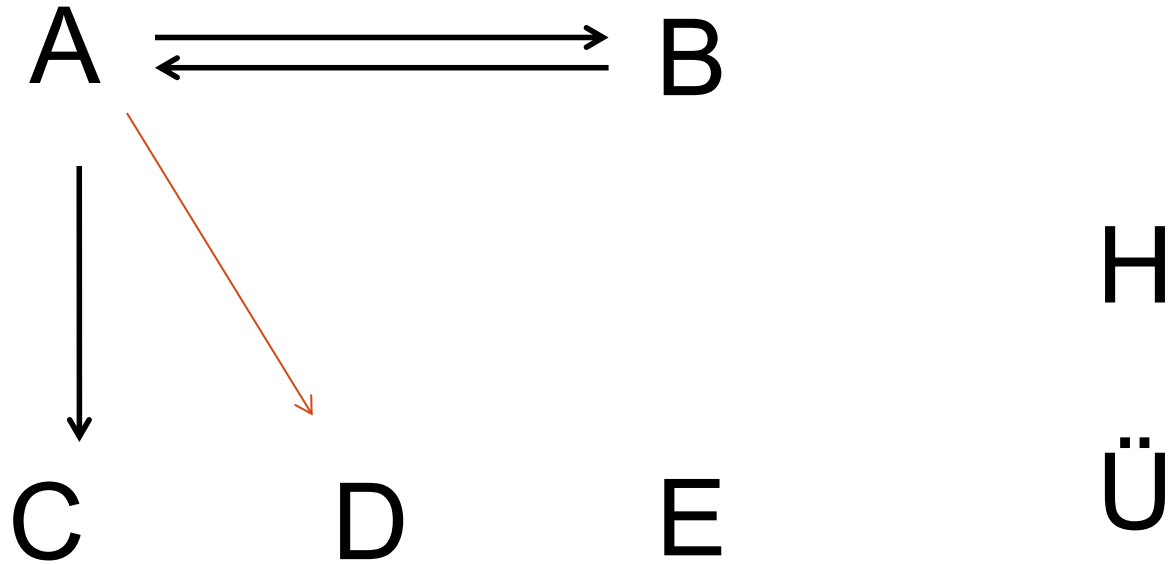
-Alım -Önalım -Geri alım

-Taşınmaz satış vaadi sözleşmesi

-Taşınmaz kira sözleşmesi

Aile konutu

Örnek

Kullanılmasının Etkisi Bakımından Haklar: Yenilik Doğuran Haklar (Gesaltunsrecht)

Hakın Kullanılış Tarzı Bakımından Yenilik Doğuran Haklar

1. Yenilik doğuran işlem
2. Yenilik doğuran dava

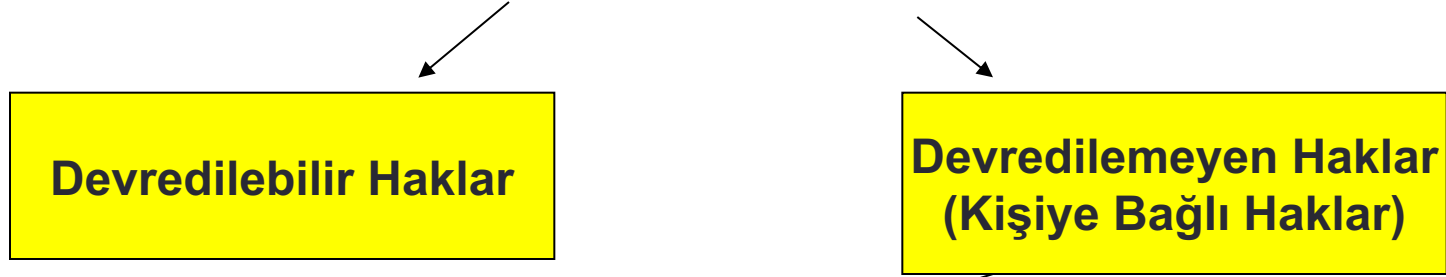
Bir kişinin tek taraflı irade açıklamasıyla kullanılan ve kullanılmasıyla yeni bir hukuki durum yaratan veya varolan bir hukuki ilişkiyi değiştiren veyahut ortadan kaldıran haklardır.

- a. Koşula bağlanamaz (muhattap için zarar meydana getirmeyecekse istisnai hallerde koşula bağlanabilir)
- b. Kural olarak zamanaşımına tabi değildir, hak düşümü süresi olabilir
- c. Bir kere kullanılabilir
- ç. Kural olarak geri dönülemez

Yöneldiği Sonuç Açısından Yenilik Doğuran Haklar

- 1. Kurucu Yenilik Doğuran Haklar**
(alım, önalım, gerialım)
- 2. Değiştirici Yenilik Doğuran Haklar**
(Seçimlik borç, alacaklının direngen borçludan aynen ifa ya da tazminat istemi)
- 3. Bozucu Yenilik Doğuran Haklar**
(nişanın bozulması, boşanma davası açabilme hakları, sözleşmenin taraflarca bozulması)

Hak Sahibi tarafından Üçüncü Kişilere Devredilip Devredilememesi Bakımından Hak Çeşitleri

Hukuki işlem ya da miras yoluyla üçüncü kişilere devredilemezler

Örnekler

(Malvarlığı Hakları):

Nişanın haksız yere bozulmasından doğan manevi tazminat isteme hakkı

Ana, babanın veli olarak çocuğun mallarından yararlanma hakkı

İntifa Hakkı

Sükna Hakkı

(Şahıs Varlığı Hakları):

KİŞİYE SIKI BİÇİMDE BAĞLI HAKLAR

Mutlak haktır, sahibi tarafından kullanılması gereken hak sahibi dışındaki kişilerce kullanılmayan, başkalarına devredilemeyen ve miras yoluyla da geçemeyen haklardır. İcra takibine de konu olamazlar. (Zevkliler)

Nişanlanma-nişanı bozma-evlenme- -manevi tazm

İst Tam ehliyetsiz diğer eşin zinası boşanma davası

velayet- vesayet altındakiler

Devredilmez-mirasla geçmez ist: manevi tazm 25/IV

Kural olarak hakkın kullanılması için gerekli işlemler temsilci aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Bağımsız Olup Olmama Açısından

Bağlı Haklar

Eşyaya Bağlı Haklar

Alacağa Bağlı Haklar
Fer'i haklar

Borç İlişkisine Bağlı Haklar

Bir Topluluğa Mensup Olmaya
Bağlı Haklar

Bağımsız Haklar

Mülkiyet-kişilik-alacak-iştirak-fikri hak

- Taşınmaza bağlı irtifak
- Taşınmaz yükünde alacaklı taşınmazın malikinin hakkı
- Paylı mülkiyette maliklerin sahip oldukları paya bağlı önalım hakkı

Rehin Hakkı
Takasta bulunma hakkı
Faiz İsteme Hakkı

Fesih hakkı
Dönme hakkı

Şirket genel kuruluna
katılma hakkı

Sağladıkları Yetkinin İçeriğine Göre

Yararlanma Hakları [Hakimiyet (İktidar) Hakları - Birincil Haklar]

Hak sahibine menfaat veya değerden yararlanma yetkisi verirler. Diğer kişilere karşı ileri sürülür ve onları yükümlülüğe sokarlar

Ör: Ayni haklar, alacak hakları, kişilik hakları

Düzenleme Hakları (İkincil Haklar)

Doğrudan yararlanma olanağı sağlamaz, talep yetkisi tanımaz fakat diğer kişilerle hukuki ilişkileri biçimlendirme yetkisi tanırırlar. Muhatap bu hakkın kullanılmasıyla ortaya çıkan yeni duruma uymakla yükümlüdür.

Ör: Yenilik doğurucu haklar

Tüzel kişilerde yönetim, temsil hakları